

Optika (I)

Oinarriak eta Ispiluak

O. Ecenarro - J. Sáenz

`oscar.ecenarro@ehu.es` - `jon.saenz@ehu.es`

Higidura Harmoniko Sinplea (HHS)

- Naturan sarritan agertzen da higidura mota hau
- Partikula bat oreka posizio baten inguruan higitzen da, Δx oreka-posizioarekiko desplazamendua izanik (pendulua, malgukia,...).
- Perturbazioaren kontrako indarrak (indar berreskuratzailerak) perturbedazioarekiko proportzionaltasuna mantentzen du: $F = -k\Delta x$.
- Higiduraren ekuazioak (posizioa, abiadura eta azelerazioa):

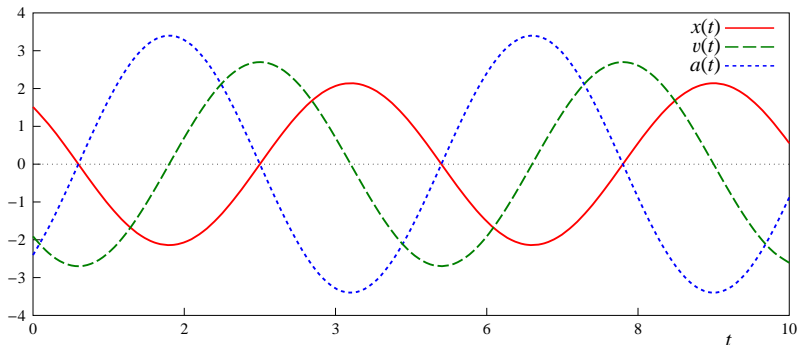
$$x(t) = x_0 \sin(\omega t + \phi_0)$$

$$v(t) = x_0 \omega \cos(\omega t + \phi_0) = x_0 \omega \sin\left[(\omega t + \phi_0) + \frac{\pi}{2}\right]$$

$$a(t) = -x_0 \omega^2 \sin(\omega t + \phi_0) = x_0 \omega^2 \sin[(\omega t + \phi_0) + \pi]$$

• x_0 : anplitudea	• $\omega = 2\pi/T = 2\pi\nu$: maizt. angeluarra
• T : periodoa [$x(t) = x(t + T)$]	• $\omega t + \phi_0$: fasea
• $\nu = 1/T$: maiztasuna	• ϕ_0 : hasierako fasea

Higidura Harmoniko Sinplearen Grafikak

- $x(t)$ elongazioa.
- $v(t)$ abiadura: posizioarekiko 90° -ko desfasearekin.
- $a(t)$ azelerazioa: posizioarekiko oposizioan (180° -ko desfasearekin).

Uhinak (I)

■ Espazioan zehar energia hedatzen duten perturbazioak dira:

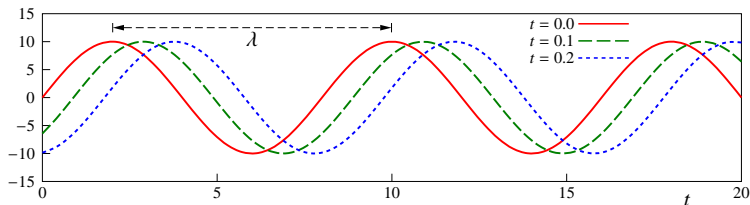
- Batzuk, materia behar dute hedatzeko: Itsas-uhinak, soinu-uhinak...
- Hutsunean zehar ere hedatzen dira beste batzuk: Argia, irradi-uhinak (uhin elektromagnetikoak).
- Puntu bakaneko higidura HHS bada: $V(\mathbf{r}, t) = V_0 \sin(\mathbf{k} \cdot \mathbf{r} - \omega t)$.
- Puntu finko batean, higidura HHS da. Espazioan ere, une batean, uhinak itxura harmonikoa du.
- Uhin-luzerak espazioan dagoen periodikotasuna neurtzen du.

$$\lambda = \frac{2\pi}{k_x} = T v_x = \frac{v_x}{\nu}$$

- T = periodoa
- ν = maiztasuna
- v_x = hedatze-abiadura (fase abiadura) x norabidean

Uhinak (II)

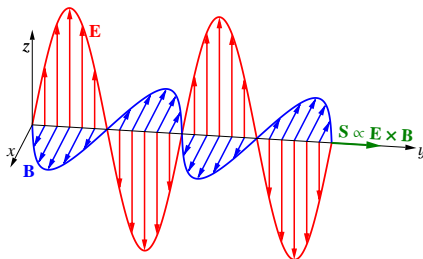
■ $\mathbf{k}$ norabidean hedatzen den uhinaren ekuazioa:

$$V(\mathbf{r}, t) = V_0 \sin(\mathbf{k} \cdot \mathbf{r} - \omega t)$$

- V_0 = amplitudea
- ω = maiztasun angeluarra
- $\mathbf{k}$ = uhin-zenbakia bektorea
- λ = uhin-luzera (fase bereko puntuen arteko distantzia)

Argia: Uhina

- $\mathbf{E}$ eta $\mathbf{B}$ eremuak elkarren perpendikularrak dira.
- Perturbazioa $\mathbf{S} \propto \mathbf{E} \times \mathbf{B}$ norabidean hedatzen da (**Poynting-en bektorea**).
- Ez du materialirik behar hedatzeko (hutsean ere hedatzen da).
- **Polarizazio** izeneko propietatea izan dezake argiak (normalean ez).
- $\mathbf{E}$ eta $\mathbf{B}$ eremuen oszilazio-planoek finko jarraitzen badute denborak aurrera joan ahala, uhina *linealki polarizatuta* dago.

ZTF-FCT

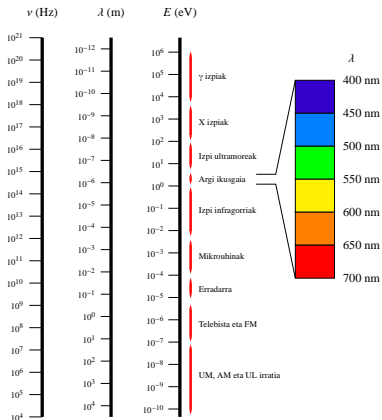
Argia: Partikula

- Esperimentu batzu argia uhintzat hartuta azaltzen dira (interferentziak eta difrakzioa).
- Beste esperimentu batzu hobeto azaltzen dira argia partikulatzat hartuta, hala nola, efektu fotoelektrikoa.
- Argia fotoiez dago osatuta ('perdigoi-txorrotada' bat).
- Fotoi bakoitzaren energia: $E = h\nu$
  - $h = 6.63 \times 10^{-34} \text{ J} \cdot \text{s}$ = Planck-en konstantea
  - ν = fotoiaren maiztasuna
- Erradiazio elektromagnetikoaren intentsitatea, fotoi-kopuruaren funtzioa da.
- Fotoiek badute momentu lineala ere bai: $p = h/\lambda$.
- Fotoien abiadura konstantea da hutsean: $c = 2.99792458 \times 10^8 \text{ m/s}$.
- Fotoien abiadura hutsean, lortu daitekeen abiadurarik handiena da (**Einstein-en postulatua**).

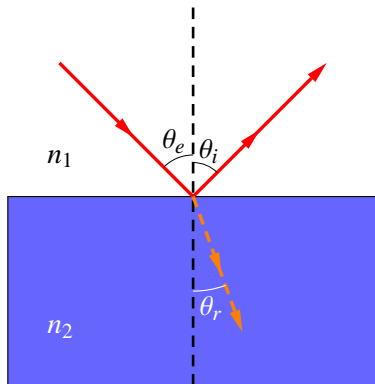
Espektro elektromagnetikoa

- Uhin elektromagnetiko mota asko dago. Hona hemen sailkapen bat:

Optika geometrikoa: Errefrakzioa eta islapena

- Argiak, ingurune batetik bestera pasatzean, bere hedapen abiadura aldatzen du, eta izpi erasotzailea bitan banatzen da: islatua eta errefraktatua.
- Ingurune bakoitzean, honela definitzen da **errefrakzio-indizea**:

$$n_i = c/v_i \quad \rightarrow \quad n_i \geq 1$$

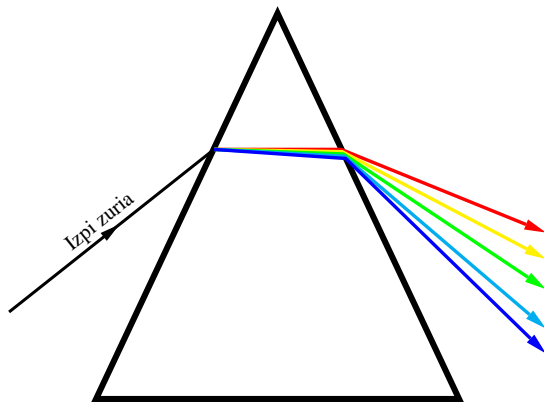
- Hiru izpiak (erasotzailea, islaturikoa eta errefraktatutakoa) planokideak dira.
- Islaturikoa: $\theta_e = \theta_i$
- Errefraktatutakoa (**Snell-en legea**):

$$n_1 \sin \theta_e = n_2 \sin \theta_r$$

Sakabanaketa kromatikoa

■ Errefrakzio indizea, n , maiztasunaren (uhin-luzeraren) funtzioa da $[n = n(\nu) = n(\lambda)]$ eta honek sakabanaketa kromatikoa sortarazten du errefrakzioa agertzen denean ($n_{\text{gorri}} < n_{\text{urdin}}$).

ZTF-FCT

Snell-en legearen ondorioak

$$\sin \theta_r = \frac{n_1}{n_2} \sin \theta_e \quad \Leftrightarrow \quad \frac{n_1}{n_2} = \frac{\sin \theta_r}{\sin \theta_e}$$

$n_1 < n_2$ denean: $\theta_r < \theta_e$

Errefraktaturiko izpia normalerantz hurbiltzen da.

$n_1 > n_2$ denean: $\theta_r > \theta_e$

Errefraktaturiko izpia normaletik urruntzen da.

- $n_1 > n_2$ kasuan, **barne islapen osoa** gerta daiteke:
  - θ_e handituz doan eanean, θ_r azkarrago handitzen da...
  - ... $\theta_r = 90^\circ$ egin arte.
  - $\theta_r = 90^\circ$ ematen duen θ_e angeluari, **muga-angelua** deritzo, θ_L .
  - $\theta_e = \theta_L$ angelutik gora, **islapen osoa** dugu.

Barne islapen osoa ($n_1 > n_2$) (I)

Muga-angeluaren kalkulua

- Egin dezagun $\theta_r = 90^\circ$ Snell-en legean:

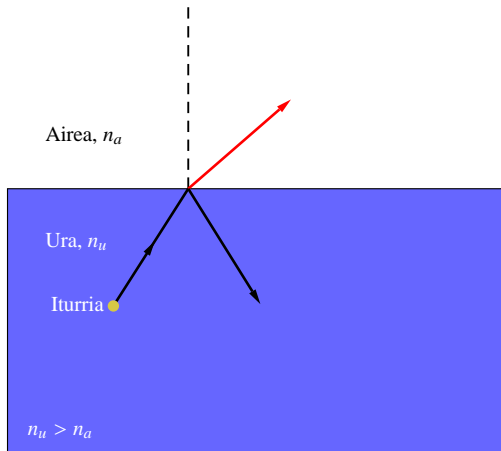
$$\sin \theta_r = \sin 90^\circ = (n_1/n_2) \sin \theta_e = 1$$

- ... eta θ_e -k bete behar duen baldintza izpi errefraktatua arrasean irten dadin (hau da, $\theta_e = \theta_L$ muga-angeluak bete behar duen baldintza):

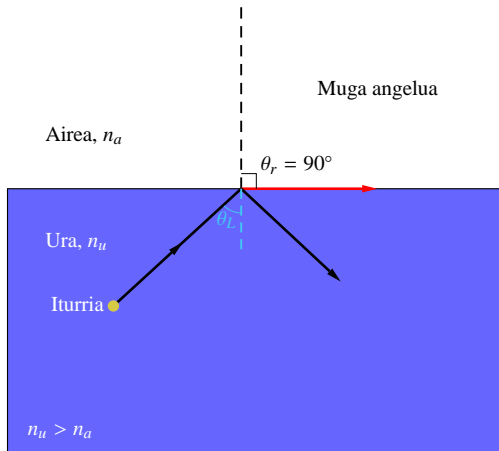
$$\sin \theta_L = n_2/n_1$$

- Eta $\theta_e > \theta_L$ bada? Orduan ez da egongo izpi errefraktaturik (barne islapen osoa): izpi erasotzailea ingurune biak banatzen dituen gainalazean islatuko da.
- Barne islapen osoa bakarrik iturria indize handiena duen ingurunean aurkitzen bada ($n_1 > n_2$). Horrela ez balitz, muga-angeluaren balioak hau bete beharko luke: $\sin \theta_L = n_2/n_1 > 1$, eta hori ezinezkoa da.
- Barne islapen osoaren aplikazioak: endoskopioen fabrikazioan eta zuntz optikoetan.

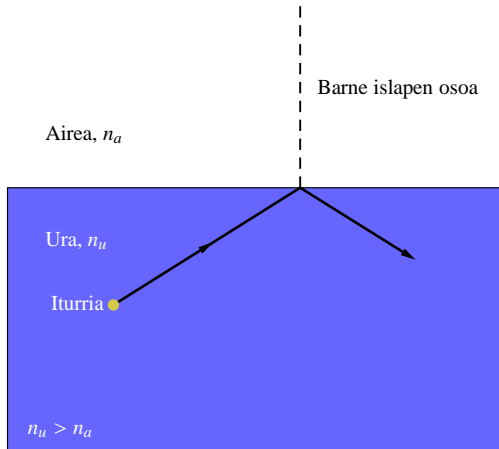
Barne islapen osoa ($n_1 > n_2$) (II)

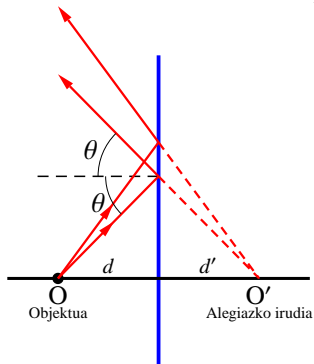
Barne islapen osoa ($n_1 > n_2$) (II)

Barne islapen osoa ($n_1 > n_2$) (II)

Oinarrizko elementu optikoak: Ispilu laua

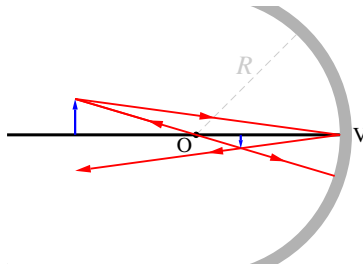
■ Ispilu lauak sortzen dituen irudiak:

- alegiazkoak (izpiak ez dira ebaten, haien luzapenak baizik)
- zuzenak
- Irudian, $d = d'$.

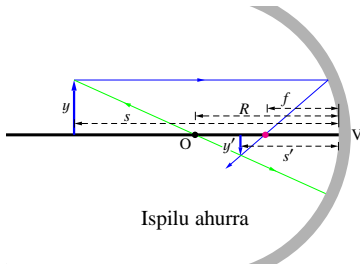
Ispilu esferikoa

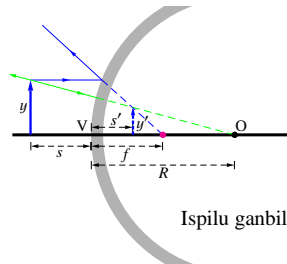
- Kurbadura-zentrotik pasatzen den izpia ez da desbideratzen, eta doan bidetik itzultzen da.
- Zentro optikotik pasatzen dena, angelu berdinez islatzen da.
- Izpi biak ebatzen diren tokian sortuko da irudia.
- Marrazkian erakusten den kasuan, irudia **txikiagoa**, **alderantzua** eta **erreal** da.

Ispilu esferikoak: Motak eta zeinu-arauak

Ispilu ahurra

Ispilu ganbila

- Ardatz optikoak ispilua ebatzen duen puntua: **V zentro optikoa**.
- Ardatz optikoan neurtutako distantzietarako, **V da erreferentzia-puntua**:
  - V-tik ezkererantz neurtutako distantziak: negatiboak (s, s', R).
  - V-tik eskuinerantz neurtutako distantziak: positiboak (s, s', R).
- Ardatz optikoaren perpendikularrean neurtutako distantzietarako, **ardatz optikoa bera da erreferentzia**:
  - ardatzetik gora neurtutako distantziak: positiboak (y, y').
  - ardatzetik behera neurtutako distantziak: negatiboak (y, y').

Ispilu esferikoak: Ekuazioak

- s objektuaren posizioa, s' irudiaren posizioa eta R kurbadura-erradioa, hurrengo erlazioaz lotuta daude:

$$\frac{1}{s} + \frac{1}{s'} = \frac{2}{R}$$

- Albo-handipena = ispiluak sorturiko irudiaren eta objektuaren altueren arteko arrazoia da:

$$m = - \frac{s'}{s}$$

